

GAÁL BOTOND:

Egymás közeli sors

Úgy terveztem, hogy ifjabb Fekete Károlyt egy olyan tanulmánnyal köszöntöm, amely az egyházunkat körülvevő igen bonyolult szellemi világot mutatja be, s amelyben az egyháznak ma szolgálnia kell. Ennek vannak hazai és nemzetközi vonatkozásai egyaránt. Mivel ő püspökként végez egyházi szolgálatot, számára és a vele együtt szolgáló lelkészeknek egy képet szerettem volna felrajzolni arról a szellemi környezetről, amely egyetemesen és hazai viszonylatban is meghatározza a lelkipásztori munkát. Ezért ezt a címet adtam neki: *Digitális világunk és a lelkipásztori hivatás*. El is készültem vele, de nagyon hosszúnak találtam. Nem tartottam illőnek ilyen részletes tanulmány felkínálását egy köszöntőkötetbe. Gondolkodtam rajta, mitévő legyek. Mivel Fekete Károly püspök urat régóta ismerem, talán az őt köszöntők között majdnem a legrégebben, ezért úgy döntöttem, hogy leírom röviden, mikor találkoztam vele először és miként alakult az egymás közeli sorsunk mindmáig. E gondolatsor végén aztán mégis csak megemlítem majd röviden, miről szól az én eredeti tanulmányom, amelyet természetesen teljes terjedelmében később át fogok neki nyújtani valamilyen publikált formában.

Biztosan meg fog lepődni a 60. születésnapját ünneplő Fekete Károly püspök úr, amikor azzal kezdem, hogy őt 56 éve ismerem. A Kántus baszszus szólamában énekeltem, amikor maturandus gimnazistaként 1963 őszén Nyíregyházán adtunk egy kisebb koncertet a Kálvin téri templomban Szigethy Gyula karnagy vezetésével. A karzaton énekeltünk az orgona közelében. Hogy miként és miért adódott úgy, nem tudom, de az orgonánál idősb Fekete Károly ült, aki azokban az években Tornyospálcán szolgált. Mint régi, hűséges kántustag valószínűleg a koncertre jöhetett be Nyíregyházára, de az is elgondolható, hogy a kántori szolgálat ellátására őt kérték fel a nyíregyháziak. Mi élveztük orgonajátékát. A gyülekezeti éneklést kísérte. Még nagyon fiatal volt, mindössze 33 éves, és természetesen már felszentelt lelkész. Én akkor láttam őt először. Rokonszenves, vékony, szőke férfiról emlékszem. Egyszer csak ott termett a közelében egy kis szőke fiúcska, majdnem négyéves volt, figyelte az apukájának szép orgonamuzsikáját.

Nagyon érdekelte a dolog, majd rácsodálkozott. Aztán járkalgatott és mindig visszatalált a közelben ülő édesanyja ölébe. Ezt követően nem láttam őt bő tíz évig, amikor aztán 1974-ben a szülei beírták a Debreceni Református Gimnáziumba, ahol tanár voltam. Számomra ekkor már ismert volt a Fekete Károly név.

Történt ugyanis az 1960-as évek második felében, amikor matematika-fizika szakos egyetemista voltam, hogy a Kollégiumunk dísztermében idősb Fekete Károly, az édesapa egy előadást tartott Albert Schweitzerről, amit én magam is örömmel hallgattam. Nagyon tetszett az előadás, annál is inkább, mert éppen abban az időben én is Albert Schweitzer életművével foglalkoztam. Inkább életrajzával. Ez úgy történt, hogy bármit olvastam vagy hallottam róla, azt magamnak kézírással leírtam egy külön füzetbe, és többször is elolvastam. Írógéppel még nem tudtam írni. Aztán írtam egy levelet idősb Fekete Károlynak, amelyben kértem a segítségét a gyűjtött anyagom bővítéséhez. Ő kedvesen válaszolt, és azt is megírta, hogy mit írt már addig a neves gaboni Lambarénében dolgozó orvos-teológusról. Emlékszem világosan, hogy az orgonaművészi pályafutásáról addig senkitől nem hallottam olyan megragadó előadást, mint tőle. Ettől kezdve tartottuk a kapcsolatot és személyesen is megismerkedtünk fia gimnáziumi beiratkozásakor. Azt hiszem, ekkor váltunk örökre barátokká. Nem mondtuk ezt egymásnak, csupán érezni lehetett valamennyi egymásra következő találkozásunkból. Fiát a gimnáziumban nem tanítottam, de valamiképpen mindig külön figyeltem rá. Zenei tehetsége már a gimnáziumi évek alatt megmutatkozott. Miután 1978-ban érettségi vizsgát tett, a Miskolci Zenei Konzervatóriumban folytatta tanulmányait Virágh Endre orgonaművész irányításával. Ez idő tájt egyik nyáron a Fekete család és a Gaál család egy turnusban üdült Mátraházán, s ekkor mindkét Károllyal vére menő pingpongcsatákat vívtunk. Kijárva a konzervatóriumot, az ifjabb Károly ismét visszajött Debrecenbe és készült a lelkipásztori hivatására. Az egy év katonai szolgálat után elkezdte teológiai tanulmányait a Debreceni Református Teológiai Akadémián. Ekkor újból egymás közelébe kerültünk, mert a Kollégiumban gyakran találkoztunk és közeli ismerősként üdvözöltük egymást, majd pedig 1987-ben még közelebbi kapcsolatba kerültünk, ugyanis engem megválasztottak a Rendszeres Teológiai Tanszékre rendes tanárnak. Ő ekkor még csak negyedéves volt, így kénytelen volt diáktársaival együtt az én kezdeti professzori „útkeresésemet” végigkísérni. Engem valóban váratlanul ért a teológiára való megválasztásom, amely azzal járt, hogy a korábbi természettudományi tantárgyak helyett egy teljesen új területet kellett a felsőfokú tanítás szintjén áttekintennem és tanári szinten előadnom. Ifjabb Fekete Károly ezt az időszakot „fogta ki” nálam. Remekül vizsgázott. Végzés után a Debrecen Nagytemplomi

Egyházközségbe került segédlelkésznek. Ez viszont egy újabb találkozási lehetőség volt számunkra, mert én magam ennek a gyülekezetnek voltam a presbitere, így a volt tanítványom lelkipásztorommá lett. Legalábbis én így tekintettem rá. Annál is inkább ez volt az érzésem, mert ha visszagondoltam az addigi találkozásainkra, kapcsolatunkra, sorsunk egyre közelebbi összekapcsolódását tapasztalhattuk meg.

Még visszakanyarodok idősb Fekete Károlyhoz. Őt a 70-es évek közepe táján az egyházi főhatóság kinevezte a teológiai hallgatók lelkigondozójává. Ekkor már Kabán volt lelkész, vonattal könnyen be tudott járni. Elvileg ő nekem „lelki atyám” is volt, de mi valamiképpen más viszonyban voltunk, én ugyanis már tanár voltam a gimnáziumban, ő pedig szeretett olykor betérni hozzám egy kis baráti beszélgetésre a tanári szobámba. Egyszer aztán eljött a doktorálásának ideje is. Mondanom sem kell, nagyon izgult a vizsga előtt. Ekkor is bejött hozzám elcsendesedni, megpihenni, és onnan indult a szigorlatra. Elkísértem az ajtóig. Az volt az eszemben, bárcsak már én is itt járhatnék! Aztán vége lett ennek a vizsgának is, és persze ismét feljött hozzám. A dolog természetéből következett, hogy amilyen szótlan volt a vizsga előtt, most kétszer annyira bőbeszédűvé vált, minden részlete a vizsgának elevenen élt benne, és elbeszélte. Ültünk a nagy barokkos foteljeimben, együtt örvendeztünk! Hogy miért éppen nálam? Nem tudom, így volt rendjén. Valahogyan ezt éreztük. Az igazi barátság nem tesz föl ilyen kérdéseket. Semmilyen fáradtság nem látszott rajta. Úgy emlékszem, *summa cum laude minősítést* kapott gyakorlati teológiából. Czeglédy Sándor professzor volt a témavezetője, akit nagyon tisztelt. Károly barátom lett később a tanszéki utóda, nekem pedig az apósom. – Még annyit szeretnék ehhez a korhoz kapcsolódóan elmondani, hogy idősb Fekete Károly remek prédikátor volt, a református templomi szószerket neki találták ki. Prédikációi mindenkit megérintettek. Aki hallgatta őt, lelkiükben mindig gazdagodva ment haza a templomból. Nekem nem hitben élő tudósok mondták el Debrecenben, hogy Fekete Károly temetési igehirdetése mennyire megérintették őket, sőt elgondolkozásra készítettek az élet számos kérdésében. Némelyek pedig kifejezetten másképp gondolkodóvá váltak. – Amikor a Debreceni Református Gimnáziumban engem igazgatóvá választottak, többször meghívtam őt evangelizálni. A diákkorban lévő fiatalokat is megfogta az igehirdetésével. Egyik alkalommal az Oratóriumban evangelizált a diákok és tanárok gyülekezete előtt a 139. zsoltár alapján. Önmagában is szép ez a zsoltár, még olvasva is, de ahogy ő elmagyarázta, mindenkit megragadott: „Uram! ... Elöl és hátul körülzártál engem, és fölöttem tartod kezedet!” Erre később is emlékeztek a fiatalok, még az érettségi találkozásukon is, amikor a Kollégium körülölelő szeretetéről emlékeztek.

Még maradok egy kicsit az öregebb Károlynál. 1987-ben egyszerre üresedett meg három tanszék a Teológiai Akadémián. Ekkor már javában a Református Gimnázium igazgatója voltam, és már én is túl voltam a rendszeres teológiai doktori fokozat megszerzésén. Idősb Fekete Károlyt megválasztották a gyakorlati teológiai tanszék professzorává, engem pedig ugyanígy a rendszeres teológiai tanszékre rendes tanárnak. Mi tehát Fekete Károllyal együtt cseppentünk bele a professzorságba, azaz egyformán küzdöttünk a kezdés nehézségeivel. Pár év alatt belejöttünk. A dékáni tisztet abban az időben évenként vagy kétévenként más-más professzor töltötte be. Ez volt a szokás azzal a gyakorlattal, miszerint a helyettest mindig maga a dékán választotta meg. 1992-ben idősb Fekete Károlyra került a sor, ő azonban azzal a feltétellel vállalta a dékánságot, ha én leszek mellette a prodékán. Örömmel vállaltam, remekül tudtunk együtt dolgozni. Egy tanintézet vezetése nem könnyű, az intézendő ügyek sokfélesége és a tanárok, diákok nyüzsgő serege sok-sok figyelmet kíván. A fárasztó munka ellenére a munkatársakat is gyakran fakasztottuk derűre. Amikor mindketten bent dolgoztunk, a dékáni hivatalban mindig jó hangulat volt, értettük egymás nyelvét, gondolkodását, és ilyenkor a jobbnál jobb történetek, példák, anekdoták csak úgy záporoztak. Egymást igyekeztünk felülmúlni. Vele nagyon könnyű volt megoldani a legnehezebb problémákat is, mert ő is mindig a pozitív kiutat kereste. Így könnyebb volt az egész hivatal munkája. Most is előttem van az a katonásan elegáns viselkedése, ahogyan a vendégeit fogadta. Ezt még a nagybányai kadétiskolában tanulta.

Visszatérve ifjabb Fekete Károly hallgatói éveire, őt kértem meg Kéki Márta (később Kustár Zoltánné) és Horsai Ede évfolyamtársaival együtt a tanszéki könyvtáram rendbetételére. 1987-ben úgy vettem át a rendszeres teológiai szeminárium könyvtárat, hogy az – enyhe kifejezéssel élve – nagymértékű rendbehozatalra szorult. A katalógus is rendezetlen állapotban volt. A közel tízezer kötetes állományával ez volt a második legnagyobb tanszéki könyvtár. Nekem pedig mindig megvolt az a „kellemetlen” tulajdonságom, miszerint csak úgy tudtam dolgozni, s ez vonatkozott a szellemi munkára is, ha a környezetemben is rend volt és tisztaság. Ebben kértem hármójuk segítségét, akik bő két év alatt rendbe tették a szeminárium könyvtáramat. Koreai barátaimtól kértem és kaptam erre egy kis pénzt, ezt mind nekik adtam. Nem emlékszem, milyen összegről volt szó, de örültem, hogy ezt a nagy munkát valamivel viszonzhattam, illetve szerényen jutalmazhattam. A teológiai szemináriumok között éveken át az enyém volt kutatható állapotban, a kutatásra vágyók legtöbben ide jöttek könyveket keresni, mert a katalógus egyezett az állománnyal. A könyvárunk jó hírét ennek a három fiatalnak közönthették. Mindezt azért említettem meg, mert 1989-ben ifjabb Fekete Ká-

roly nagytemplomi segédlelkeszt meghívtam tanársegédnek a tanszékemre. Ő szívesen jött. Az immár rendbe tett szemináriumban rendeztünk be neki kutatási lehetőséget íróasztallal és írógéppel együtt. Korábbi kapcsolatunk így még szorosabbra fonódott. Immár munkatársi közösségben dolgozhattunk egymás melletti szobában. Kapcsolatunkat mindig az egyetértés, a józanság és a békesség jellemezte. Nagyon szép időszak volt ez és termékeny. Ötleteink és terveink is voltak garmadával.

Külön szakaszban említem meg, hogy az 1990-es évek eleje valamennyi felsőoktatási intézményben az önmaguk újradefiniálásával telt el. Nekünk sem volt komoly intézményi tantervünk a teológiai oktatásról. Mivel korábban az oktatási intézményi igazgatásban komoly jártasságra tettem szert, tapasztalataim és pedagógiai ismereteim alapján hozzáfogtam a lelkészképzés reformtervezetének megírásához. Ebben aztán a teljes teológiai képzés spektruma benne volt az alapképzéstől a doktori munkákig, az intézményi önmeghatározástól el egészen a kreditrendszer lehetséges bevezetéséig. Az 1993. évi állami felsőoktatási törvény szerint 1995–96-ban sorra kerülő egyetemi akkreditációs eljárásnak nálunk ez képezte az alapját. Az állami szakértők is elismeréssel forgatták. Ma már, egy negyedszázaddal később természetesen sok minden megváltozott, fejlődött, a modern korhoz igazodott. Az én eredeti reformtervezetemnek csak bizonyos foszlányai ismerhetők fel, de akkor ez körülbelül másfél évtizedig nagyon jól jött az újraéledő nagy kollégiumaink lelkészképzésének kezdeti időszakában. Még a Baptista Teológiai Akadémia is kérte, hogy ezt használhassa forrásul. Ez viszont azért volt lehetséges, mert az általam részletekben megírt mintegy kétszáz oldalnyi A/4-es méretben elkészült anyagot maga ifjabb Fekete Károly gépelte le, illetve rendezte el megfelelő formában. Ez nagyon nagy munka volt, neki köszönhetjük a nyomtatásra előkészített példányt. A mi saját kollégiumi sokszorosító irodánk nyomtatta ki, és hát éppen zöld fedélanyaguk volt a bekötéshez, így mindenhol és mindenki „zöld könyvnek” hívta. Levéltárakban és egyházi könyvtárakban még fellelhető. Komoly történeti értéke van! Ezúton is csodálkozással és hálás köszönettel gondolok ifjabb Fekete Károly tanársegéd áldozatos munkájára, mert én magam ezt a táblázatokkal teletűzdelt anyagot képtelen lettem volna újból leírni.

Az 1990-es évek közepe táján járhattunk, amikor ifjabb Fekete Károly már javában adjunktusként dolgozott mellettem, tervezgettük is a doktori fokozatának megszerzését, még témát is választottunk. Éppen azért, mert mindkét Károllyal jó barátságban voltam, nekik nagyon nehezükre esett, amikor együtt hármasban leültünk beszélgetni és elmondták azt az elképzelésüket, miszerint a fiatalabb Károly inkább szeretne átmenni a gyakorlati teológiai tanszékre, édesapja későbbi helyére. Ezért Kolozsvárott szeretne

doktorálni Kozma Zsolt professzornál gyakorlati teológiából, mert az édesapjánál ezt nem tehetné meg összeférhetlenség miatt. Nagyon kínosan érezték magukat, csak eggyel nem számoltak. Azzal, hogy én ezt miként fogadom. Esetleg megsértődöm. Ők teljesen mást gondoltak, mint ami az én fejemben lejátszódott. Egy igazi tanár, ráadásul még lelkész is, sőt jó barát, sohasem a saját hiúságát vagy népszerűségét teszi első helyre, hanem sokkal fontosabb számára a tanítványa vagy munkatársa jövője. Átvéve a szót kértem őket, hogy elmondhassam, miként látom én magam az ifjabb Károly jövőjét. Nem estem kétségbe, nem haragudtam meg, nem is sértődtem meg, hanem pontosan ellenkezőleg éreztem a lelkemben. Amíg ők beszéltek hozzám, én pedig hallgattam őket, addig már meg is fogalmazódott bennem, hogyan fogjuk ezt megoldani, miként tudok ebben segítségükre lenni. Sajnáltam ugyan az elmenetelét, mert hát ez a természetes, de boldog voltam, hogy segíthetem őt további pályáján. Szépen megoldottuk! A doktori fokozat megszerzéséig mellettem maradt, majd pedig amikor eljött az ideje, az idősb Fekete Károly helyébe az ifjabb került pár esztendő elteltével. Így lettünk mi kollégák a tanszékvezetői karban.

Ifjabb Fekete Károlyt 1996-tól megválasztottuk docensnek, majd egy év múlva rektornak, mivel ekkor kaptuk a Magyar Országgyűléstől az értesítést, hogy engedélyezték a Debreceni Református Teológiai Akadémia elnevezés megváltoztatását Debreceni Református Hittudományi Egyetemre (DRHE). Ezt még 1994-ben vagy 1995-ben mint akkori dékán én kértem a tanári karunk felhatalmazása alapján, ugyanis egyre erősödött a Debreceni Universitas, amely tervezte az eredeti egyetemi karokból álló, de bővítetten egységes Debreceni Egyetem újbóli visszaállítását. Ehhez kellett a nevünk megváltoztatása. Az Universitas nagyon készült arra, hogy az eredetileg alapító Református Hittudományi Kart újból integrálhassa a Debreceni Egyetembe. 1997-től tehát már a DRHE vezetője a rektor nevet viselte, aki éppen ifjabb Fekete Károly volt.

Bő egy évvel később, 1998 őszén Czeglédy Sándor professzorunk, az én kedves apósom meghalt. Már túl volt a 89. életévén. Családunk úgy döntött, hogy egyik legkedvesebb tanítványát, idősb Fekete Károlyt kéri fel a temetési igehirdetés szolgálatára. Egy olyan érdekes helyzet alakult ki, hogy a DRHE nevében pedig ifjabb Fekete Károly rektor mondott beszédet, így a ravatalozóban a két Fekete Károly végezte a temetési szolgálatot, illetve a méltatást. Azóta is bármikor adódott alkalom vagy kínálkozott lehetőség, ők mindig nagy tisztelettel és szeretettel emlékeztek rá és méltatták munkásságát. Több ilyen írásuk jelent meg. Mindketten Czeglédy Sándor tanítványai és tanszéki utódai voltak. 2008-ban aztán idősb Fekete Károly is elment a minden élők útján. Fiát pedig 2015-ben a Tiszántúli Református Egyházkerület püs-

pökké választotta. Ezzel természetesen nem zárult le minden. Még arról is érdemes megemlékeznünk, hogy nekem ugyan az idősb Fekete Károly igen jó barátom volt, de valamiképpen az ifjabb Károllyal pedig egyre közelebbi kapcsolatba kerültünk családilag is. Ugyanis apósom halála után ők költöztek abba a Péterfia utca 33. szám alatti szolgálati lakásba, amely apósomra tekintettel eredetileg össze volt kötve velünk, így közvetlen szomszédok lettünk. Közös volt az udvarunk, a kapunk és a kertünk. Ennyire fizikai közelségbe kerültünk egymással. A szomszédság azt is jelentette, hogy nap mint nap hallgattuk Károlynak a szép orgonajátékát, amint gyakorolt a házilag beépített hangszerén. Ő ugyanis művészi szinten szólaltatta meg ezt a hangszeret, de egyben szakembere is volt az organológia szakterületnek is. Értékes orgonaleírásokból valóságos gyűjteményt hozott létre. A himnológia művelése területén pedig folytatta Czeglédy Sándor örökségét.

Ifjabb Fekete Károly elvállalta a püspöki tiszteletet, amely sok törődéssel és nagy felelősséggel jár. Inkább úgy fogalmaznék, hogy a professzori létformához képest más. A mindennapi hivatali gondok nem engedik annyira a tudományművelés közelébe a vezetőt, mint az korábban volt. Ezért én úgy fogom fel, hogy egy püspöknek sohasem szép szavakra van szüksége, hanem segítő szolgatársakra. Másképpen szólva, amire neki nem jut ideje, azt kipótolják a megértő tudóstársai. A professzoroknak egyébként felelőssége is, hogy az egyházi vezetőknek kellően bölcs tanácsokat és tudományosan is helytálló tájékoztatást nyújtsanak. Természetesen, ha kéri vagy igényli. Én magam születésnapjaim köszöntő gyanánt azzal szerettem volna segítségére lenni Fekete Károly püspök úrnak, hogy föltárom annak a digitális világnak a természetét, amelyben élünk és szolgálunk mindnyájan. Azt fogalmaztam meg, mi az egyház szerepe egy nép, nemzet, társadalom körében. Ha ezt biblikusán nézzük, akkor a népnek mint teremtési rendnek az életét, jövőjét éppen a Krisztus testeként szerveződött egyház biztosította mindeddig, és fogja biztosítani az idők végezetéig. Eleink ezt úgy fogalmazták, hogy Isten a mindenségbe beleépítette a váltság rendjét is, mégpedig az Úr Krisztus által. Ezért a mai globális világunkban, amikor a közösségek összetartó erejének gyengítése folyik, sőt a keresztyénység erejének a megtörése és a gyülekezeti közösségek föllazítása, olykor még fölbontása is, sőt a család, a nemiség, a természeti integritás és általában a teremtési rendek szétzilálása, átértelmezése történik, akkor ebben a megváltozott és digitálisan felgyorsult világunkban nekünk kétszer akkora erővel szükséges fáradoznunk azon, miként tudjuk bizonyosságtétellel visszavezetni a mindenséget az eredeti céljához. Ez lenne ugyanis az egyháznak mint „lelki Izraelnek” az értelmes funkciója itt a Nap alatt. Az Ige ugyanis megáll, és Jézus Krisztusban oldódik meg e mindenség sorsa: „Mert minden ő benne áll fenn!” (Kol 1,17)

Reformáció – Luther, 2017, színes linómetszet, 30 × 30 cm